

Az Erzsébet-sugárut és a „városház” kérdése

Nemcsak az építészeket és mérnököket, vagyis a jelen esetben érdekelt szakembereket, nemcsak a tervbevett „Sugárut” által ingatlanokban közvetlenül vagy közvetve érintett tulajdonosokat, de jóformán minden budapesti polgárt kell, hogy érdekelje a régóta várando „Erzsébet sugárut” ügye.

Hiszen szinte kiszámíthatatlan a maga hatásában: ha meglesz? Hisz oly régóta hallunk már erről a kérdéstről, annyi tervet láttunk már róla, melyeknek sugárutja hol néhány méterrel jobbra, hol balra volt eltolva, hol szélesbedő arkádokkal torkolt a Károly-körútra, hol a Központi Városházát háza területét, hol nekiment annak, hol folytatásában kettészelte a mostani Városháza területét, hol neki ment annak, hol egyenes volt az útja, hol megtörött, de min-

tos lenne, hogy a Rákóczi-utat tehermentesítse, hogy a Belvárosból kiinduló és ott komprimált forgalomnak egy új irányu szelepet megnyissa.

Mindezeket tudta és tudja mindenki már régóta, mégis holmi ingadozó tervezetesen kívül, bizony nem történt semmi. S mi már szinte belenyugodtunk a látszólag változhatatlanba és szkeptikusak lettünk valahányszor újból felmerül ez a szinte unalomig elcséplélt téma.

Mégis reménységgel tölt el a Közmunkák Tanácsa Elnökének erélyes intézkedése, mellyel a kérdés szabályozási tervének megoldására végre határnapot szabott. Ő nem ijed meg a nehézségektől, nem féltékeny arra, akinek ebből esetleg haszna vagy több haszna lesz, mint amennyit okvetlenül

Télen vagy rossz időben,
ha sokat van szabad levegőn, vagy magaslati helyen sportol, csakis a

NIVEA-CREME

rendszeres használata által tudja bőrének bársonypuhaságát és simaságát megőrizni. Akár esik, akár havazik, ezen eucerites krém esténkénti bedörzsölése által mindig megfogják csodálni úde flatalságát.

Mindentütt kapható üvegtégelyben, tubusban és dobozokban

P. Belorsdorfi & Co. A.-G. Magyarországi vezérképviselete: Budapest, V., Rudolfi rakparti 10.

áll), hogy az Eskütéri-hid rossz elhelyezése miatt a belvárosi plébániatemplom gödörbe került stb. Beszélhetnénk még sok egyéb, még pedig nemcsak a rég, de a közelmúltban is elkövetett hibákról. De elég ennyi is. Elég volt a felsorolásból!

S miért mindez? Erős meggyőződése csak azért, mert mindezen kérdéseket a bűrő négyfala között oldották meg, kívülről való hozzászólást, mint hivatlant, állítólag érdeklődőt, de inkább hiúságból elutasítottak.

Elég volt ebből a negatív eredményű eljárásból, szóljon hozzá, akinek van mondanivalója.

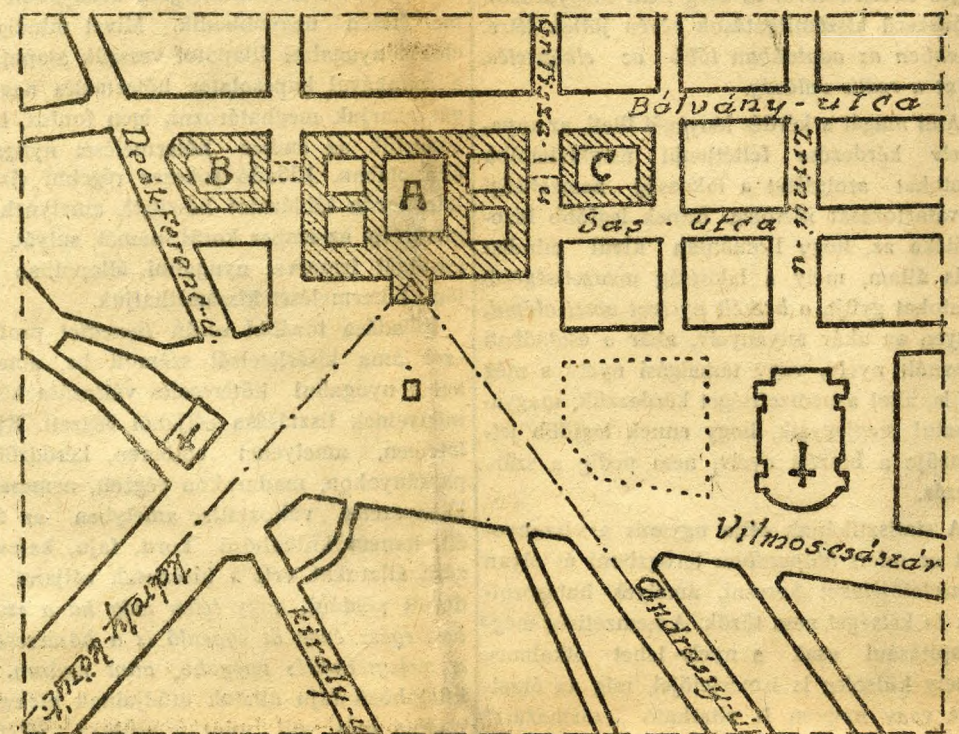
Amikor ily fontos, örök időkre szóló ügy, mint az Erzsébet-sugárut megoldása kerül szóba, mindazon szempontok és kérdések is figyelembe veendőek, melyek vele vonatkozásba hozhatók. Így elsősorban a jövődő városháza szituálása és talán az Andrássy-ut belső végének megoldása is. E kettő egymástól függetlenül, de junktímszerűleg is megoldható.

Egy bizonyos, hogy a mai városháza helyén az adminisztráció nagy megzavarása nélkül nem épülhet az új. De talán más

szempontból sem célirányos, sem itt, sem a Károly-körut szemközti oldalára az Erzsébet-sugárut mellé helyezni a Városházát.

Ugy járnánk vele, mint az Operával, melyet megfelelő előtér nélkül házak közé préselték s most elmegyünk mellette anélkül, hogy észrevennők. A városházának pedig sok, nagyon sok tekintélyre van szüksége.

Sok-sok évvel ezelőtt 1910-ben javasoltam az Erzsébet-tér és Vilmos császár-út közötti épületek lebontását és az Erzsébet-tér azon részére, hol a Nemzeti Szalon és tejítő felemás épülete ma áll, az új városházát felépíteni. Tervemet a szakkörök nagy lelkesedéssel fogadták, néhány száz példányban kinyomattam és megküldöttem a hatóságoknak, a fővárosi bizottsági tagoknak és más kompetens fórumoknak és egyéneknek. Tervem sok követőre is talált, kik az alap gondolatomból kiindulva, jobbról vagy balról még egy-egy háztömb lebontását javasolták aszerint, hogy saját véleményük szerint hány milliót vélték még a tér nagyobbítására áldozhatni. Kétségtelenül azért követek, mert az alap gondolatomat helyesnek ismerték fel, t. i. az Andrássy-utat egy nagy térre torkoltatni, mely célból az Erzsébet

dig és minden maradt a régiben! Pedig a kérdés már legalább is 20-25 éves. De lehet, hogy még régibb.

A Károly-körut ma is szépséges fővárosunk nemcsak legdisztelenebb, de határozottan a legcsunyalabb része is, melyet szégyelnünk kell s melyet mégsem kerülhetünk el, ha városunkat idegennek megmutatjuk. Hisz egyike legközpontibb fekvésű és legforgalmasabb utvonalaiknak, ahol mindenki megfordul. És nem kevésbé szégyelni valónk a mögötte lévő erzsébetvárosi levegőtlen, elpiszkolódott ghetto is. Mindkettő szinte ordít valamilyen megoldás után, nem törődve vele, hogy a sugárut 10-20 méterrel jobbra vagy balra lesz-e, csak legyen már!

Talán közlekedés szempontjából is fon-

megérdemel s nem hajlandó ily kicsinyes szempontból a kérdést szobájának négy fala között megoldani és nem hajlandó ezért a szabályozást elhalasztani ad graecas calendes. — Ő csak a sürgős megoldást váró égető problémát, a város közérdekét ismeri s azt megoldásra juttatni óhajtja, mielőbb. Teljes elismerés illeti érte s kérjük, hogy a város részéről valószínűleg feltárandó nehézségek által erélyében meg ne ingattassa magát. S ajánljuk, vegye kezébe a főváros általános szabályozási tervének megalkotási munkáját is, melyet mi külső emberek évtizedek óta bár, de hiába sürgetünk.

S mikor az Erzsébet-sugáruthoz való hozzászólások tömegét várjuk, a kérdés egyik alkatrészéhez akarok most hozzászólni, mely ugyancsak már régi keletű, sok tervezési variánsban ment már át, sok elmét foglalkoztatott, sok vitát provokált, s melyről most is kell hogy szó essék, mikor az Erzsébet-sugárut megoldásáról van szó. Hiszen említettem már, hogy annakidején az egyik terv szerint a felépítendő „új városháza” ezen „Erzsébet-sugárut” elejének jobb és baloldalára volt tervezve.

A mai nyomorúságunk mellett talán kissé különösen hangzik, ha egy új városháza építéséről beszélünk. De egy bizonyos, s ez az, hogy a mai városháza nem maradhat meg örökké s remélem lesznek még idők, talán nemis annyira a távol jövőben, mikor annak építése aktuális lesz. S vigyázzunk már most, hogy azt helyesen lehetővé tegyük, annak legalábbis a helyét úgy biztosítsuk, hogy azért utódaink bennünket szemrehányásokkal ne illothessenek. Mert éppen elég volt a sok elkövetett városrendezési irreparábilis hibából: az Opera, a Bazilika rossz elhelyezéséből, hogy minden hidat völgy helyett hegynye vezetünk, hogy a Vár-hegyet elől és hátul, a Gellért-hegyet a Horthy Miklós-ut felől — villák helyett — nagy házakkal körül falztuk, hogy az Andrássy-ut elejét nem oldottuk meg, hogy a Gellért-fürdőt nem a Dunaparra, hanem a leglármasabb helyre tettük, hogy a Ciszterciák kulturépületeit a Villányi-uton egy gödörbe állítottuk s velük a Gellért-hegy és a síkság közé nagy kuliszát állítottunk, (egyelőre csak egyharmada

2 drámai vizsga bizonyítja a PARKER DUOFOLD eltörhetetlenségét

Nagy érték nagy védelmet igényel. A Parker Duofold évtizedeken át szerez örömet tulajdonosának. Ezért tehát a Parker Duofold hüvelye részére olyan anyagot teremtettek, amely könnyű sulya mellett eltörhetetlen.

2 bizonyíték a Parker Duofold eltörhetetlenségére:

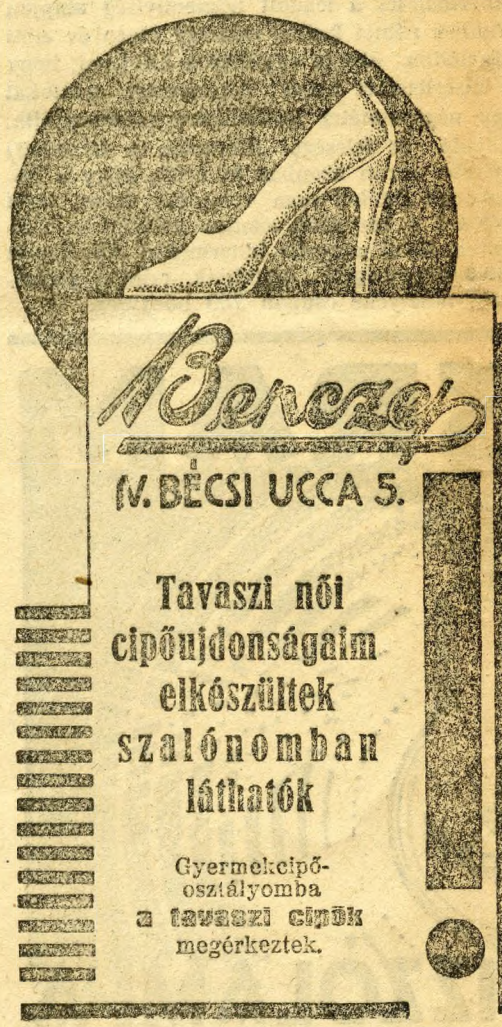
1. Az 1926. évi június hó 15-én a chicagói Stevens-Hotel 25. emeletéről egy Parker Duofoldot dobtak le az uttest cementburkolatára — és sértetlen maradt!
2. Az 1926. évi augusztus hó 5-én a newyorki 5th Avenuen három teljesen megtelt autóbussz gördült át egy Parker Duofoldon — és nem törött el!

A Parker Duofold szép, mint egy ékszer. Neves művészek tervezték a hüvelyek pompás színeit, amelyek között mindenki megtalálhatja az izlésének legjobban megfelelőt. Kérje az üzletben a Parker-választék bemutatását és válassza ki közülük az Önnek legjobban tetszőt.

A négyféle nagysága ára:

53 P	46 P
40 P	30 P

Nagybani képviselt: **Parker** organizatio, Budapest, Erzsébet-körut 19

Berczes

M. BÉCSI UCCA 5.

Tavaszi női cipőújdonosságaim elkészültek szalónomban láthatók

Gyermekcipőosztályomba a tavaszi cipők megérkeztek.

Tavaszi kalapmodellek

szalma, gersa, racsello sít. P 6.00 tól
csodaszép választékban ..

Reich Frigzi

női kalapáruház,
Vámház-körut 10.

sétatér felhasználandó és megnagyobbítandó, illetve kitolandó. Tervem bővítését azonban csak Lajtha Béla kárlársam javasolta indokoltan, hogy t. i. a Marokkó-utca és Bazilika közötti háztömb is lebontassék, miáltal a most körülfalazott Bazilika legalább egyik oldala térre nézne. Kétségtelenül helyes intenció és csak a pénz kérdése. Mert amíg az én tervem nemcsak hogy nem kerül pénzbe, de a fővárosnak nagy nyereséget is biztosít a mai városháza felszabaduló nagy telektömbje útján, addig a Bazilika szabaddá tétele nagy pénzkebe fog kerülni. De ha van reá pénz, én is javasolom.

Egy bizonyos, hogy tervem publikálása széjjelfeszítette az Andrássy-ut belső torkolatának addig felmerült és a Közmunkák Tanácsa által már el is fogadott, összes szűk keretű terveit, amint ezt a Közmunkák Tanácsának 1910. évről szóló évi jelentése is írja.

Bárczy akkori polgármester egy nagy szakértői értekezleten az e vidékre és e kérdésekre felmerült összes terveket bemutatta a régi képviselőházban, hol a legszámbottevőbb szakemberek: Hauszmann, Schulek és mások a leghatározottabban állást foglaltak tervem mellett.

S most következett a terv elparentálása a főváros részéről azzal, hogy az Erzsébet-tér általam kijelölt területe tulajdonképpen a városháza befogadására.

A háború kitérőre félbeszakította a további tárgyalásokat, mígnem 1917. évben a kérdést ismét felkarolták és széles alapon, többek hozzászólásával ismét megtárgyalták.

A kérdés tehát nem aludt el 1910 óta egészen és most az Erzsébet sugárut küszöbön álló megoldásával ismét kell hogy megtárgyaltassék.

Cikkem célja az ügyet abból a hibás vágyból kiemelni, melyre azok által került, kik azt állították, hogy az Erzsébet-tér nyugati oldala kicsiny az új városháza elhelyezésére.

Mellékelt vázlat szerint a városháza rendelkezésre áll egyedül az „A”-val jelölt helyen 16.000 négyzetméter, azaz 4615 négyzetméter terület, holott szolgáljanak összehasonlításként külföldi nagy városok városházái által elfoglalt és beépített területek adatai:

	elfoglalt terület	beépített terület
a párizsi városháza . . .	10.000 m ²	8.000 m ²
a amsterdami városháza . . .	6.300 „	5.600 „
a hamburgi városháza . . .	7.000 „	6.100 „
a bécsi városháza	20.000 „	14.000 „
a berlini új városháza . . .	10.000 „	7.000 „

Látjuk tehát, hogy egyedül a bécsi városháza az, mely több területet igényelt. Alig hiszem tehát, hogy önmaga az „A” jelű terület nem lenne elegendő, akkor, mikor ma több emelettel is építünk, mint a múltban.

De ha tényleg nem lenne elegendő, úgy a „B” és „C” jelű területek hozzácsatolásával az utcáknak egy-egy sőhajok hidja útján való áthidalásával a terület további 8800 m² illetve 2446 négyzetméterrel, összesen 26.400 m²-re, illetve 7060 négyzetméterre bővíthető. Mégpedig figyelembe véve már a „B” és „C” jelű tömböket szegélyező utcáknak, cca 50%-al való kiszélesítését.

Tehát lehetetlen azt állítani, hogy az Erzsébet-tér nyugati oldala kicsi a városháza elhelyezésére.

Én úgy képelem, hogy az „A” tömb lenne a városháza reprezentatív, tehát monumentális és költségesebben épített része, — s ha ez nem lenne elegendő, úgy a B. C. tömbök mint egészen egyszerűen építettek lennének egyidőben vagy fokozatosan hozzácsatolandók.

A mostani városháza Martinelli homlokzatával bíró része fővárosi muzeumnak lenne fentartandó, többi része ellenben értékesíthető lenne, esetleg a „Nemzeti Színház” vagy egyéb középületek elhelyezésére is szolgálhatna.

Ezekre óhajtottam régi és sokszor pertraktált terveim alapján a polgárság és a mérvadó körök figyelmét föl hívni.

Ez lehetővé tenné az új városházának majdani felépítését, az adminisztráció meg-helyezését nélkül, a városházát nagy előtérrel oldaná meg, melynek parkjában leendő megmentőnk nagy szobra állhatna, balról a Bazilika, jobbról a restaurálandó evangélikus templom szegélyezné a teret, a városház tornya pedig az Andrássy-ut és Károly-körut tengelyébe kerülve, szimbólusként megszire lenne látható, megoldódnék az Andrássy-ut belső torkolatának sokat hányatott kérdése és az Erzsébet-ut Károly-köruti betorkolásánál csak a szemközti „esetleg” felépítendő, „Nemzeti Színház”-ra kellene tekintettel lenni.

Hoepfner Guidó

Kovács Alajos válasza a román statisztikusoknak

Kovács Alajos, a Központi Statisztikai Hivatal igazgatója, aki külföldön is elismert tudósa a demografiának, a legutóbbi kairói statisztikai kongresszuson a szakkörökben nagy elismerésre talált, javaslatot nyújtott be, amely a nyelvtudással, mint a nemzetiségi statisztika ellenőrzőjével, foglalkozott.

A kairói ülésen beterjesztett javaslat arra vonatkozott, hogy a Nemzetközi Statisztikai Intézet küldjön ki egy bizottságot annak a tudományos alapon való tanulmányozására, melyek azok a módszerek, amelyek a legalkalmasabbak a nemzetiségek számának pontos megállapítására. A javaslat, mint legalkalmasabbat, a magyar statisztika kipróbált módszerét ajánlotta, amely a nemzetiség megállapítására az anyanyelvet kérdezi, de amellyel tudakolja az egyéb beszélt nyelveket is, mert az erre vonatkozó adatok kitűnő kiegészítésül és ellenőrzésül szolgálnak a nemzetiségi statisztikához.

A Les Annales Economiques et Statistiques című, Bukarestben megjelenő folyóiratban Teodorescu I. és Istratie N. Kovács Alajossal szemben azt vitatják, hogy a nemzetiség megállapítására a nép eredetét (faji és származási, születés szerinti nemzetiség) kell kérdezni, mert szerintük a nemzetiségi statisztika célja az, hogy kinek-kinek eredete, származása szerint, nem pedig jelenlegi, esetleg más beszélt nyelv alapján mutassa ki nemzetiségét. Tanulmányukban azonban nem ennek a bővebb kifejtésére és indoklására fektetik a főszó, hanem megvádolják a háborúelőtti magyar statisztikát azzal, hogy az anyanyelv kérdésével meghamisította Magyarország lakosságának nemzetiségi képét, mert évtizedről-évtizedre nagyobb arányú magyarságot mutatott ki a többi nemzetiségek csökkenő arányszámával szemben. A társszerzők abban a hiszemben vannak, hogy a fejlődésnek ez a menete csak úgy volt kimutatható, hogy a magyar statisztika az anyanyelvet (hivatalos magyarzat szerint azt a nyelvet, melyet ki-ki magának vall és legszívesebben beszél) vette alapul s így az államnyelv terjedésével mind többen és többen vallották magukat magyarokul.

Kovács Alajos a Magyar Statisztikai Szemle most megjelent számában válaszol a román statisztikusoknak. Válaszában kimutatja, hogy bebizonyítható s különösen a béketárgyalások anyagát tartalmazó kötetek számtalan statisztikai adattal beigazolták, hogy a fejlődésnek ez a menete legkisebb részben következett be asszimilálódásból, hanem a magyarság centrális elhelyezkedéséből, nagyobb természetes szaporodásából, a kivándorlásnak ránczva kedvező alakulásából, a magyar többségű városok nagyobb szaporodásából és egyéb bőven kifejtett okokból magyarázható meg. A magyarsítás vádjá ellen a legfőbb bizonyíték az, hogy a nyelvhatárok ma is ott vannak, ahol kétszáz évvel ezelőtt.

Egyébként legkevésbé van joga a román statisztikának arra, hogy kétségbevonja a magyar statisztika jóhiszeműségét és megbízhatóságát, mert Romániában a statisztika (különösen a demografia) még gyermekkorát éli. Jellemző, hogy Románia az egyetlen európai állam, amely a háború óta még népszámlálást sem tartott, úgyhogy lakosságának nyers számával sincsen tisztában s hivatalos és nemhivatalos kiadványaiban magának a lakosságnak a számáról folyton más és más, egymásnak is ellentmondó adatokat közöl, nem szólva az ország fővárosáról, Bukarestről, amelynek lélekszáma 340.000 és 800.000 között ingadozik. S ha már a lélekszám tekintetében is teljes bizonytalanság van, ho-

rel oldaná meg, melynek parkjában leendő megmentőnk nagy szobra állhatna, balról a Bazilika, jobbról a restaurálandó evangélikus templom szegélyezné a teret, a városház tornya pedig az Andrássy-ut és Károly-körut tengelyébe kerülve, szimbólusként megszire lenne látható, megoldódnék az Andrássy-ut belső torkolatának sokat hányatott kérdése és az Erzsébet-ut Károly-köruti betorkolásánál csak a szemközti „esetleg” felépítendő, „Nemzeti Színház”-ra kellene tekintettel lenni.

Hoepfner Guidó

Egy amerikai tudós előadása az emberi és állati szervezet hőtermeléséről

Francis G. Benedict, a kiváló amerikai tudós legutóbb előadást tartott az Egyetemi Élettani Intézetben az emberi és állati szervezet égszfolyamatáról, az ezzel kapcsolatos hőfejlődésről és hőleadásról.

Ismeretes, hogy a melegvérűek hőmérséklete rendes körülmények között közel állandó. Ha azonban a környezet lehül, akkor a szervezet előbbi hőmérsékletét csak fokozott fűtéssel tudja fentartani, épp úgy, mint ahogy a külső levegő lehülésekor (például télen) lakoszobánk hőmérsékletét is csak a kályha fokozott fűtésével tudjuk állandó hőfokon tartani. Szobahőmérsékleten (18° C körül) és a szoba hőmérsékletének megfelelően öltözött, nyugalomban lévő ember hőtermelése minimális. Ha azonban izommunkát végez, a hőtermelés a munkavégzés arányában természetesen nagyobbodik. Mivel mindig az előbbi nyugalmi állapotot vesszük alapul, ha a munkával kapcsolatos hőtermelés nagyságát akarjuk meghatározni, igen fontos, hogy ismerjük az ember hőtermelését nyugalmi állapotában. Előadó sokezer régebbi vizsgálata során táblázatot készített, amelynek segítségével az ember korát, nemét, súlyát, magasságát ismerve, nyugalmi állapotban történő hőtermelését kiszámíthatjuk.

Előadása további során Benedict professzor ama kísérleteiről számolt be, amelyeket e nyugalmi hőtermelés változása körülményeinek tisztázása céljából végzett. Kísérleteiben, amelyeket emberen, kerdőzökön, patkányokon, madarakon végzett, nemcsak a környezetet változtatta, amelyben az állat élt, hanem különböző koru, faj, keresztelésű állatokat vett a kísérletek céljainak. Kiderült például, hogy télen még ha a szobában egész éven át egyenlő is a hőmérséklet, a melegtermelés nagyobb, mint nyáron. Ha különböző fajú állatok utódjainak melegtermelése más volt, mint a szülőké. Sőtétben tartott állatok melegtermelése jóval kisebb, mint a világos helyen elhelyeztetéke. Ismeretes, hogy a madarak hőmérséklete jóval nagyobb az emberénél. A hőtermelésük, tehát a hőleadásuk azonban aránylag kisebb. E csökkent hőtermelésnek a jó tollazat az oka. Ha a galambot megkoppasztjuk, vagy olyan fajtájú galambot veszünk, amelynek tollazata rossz, a hőtermelés fokozódik.

A környezet hőmérséklete az állatok növekedésére is jelentős hatással van. Így például fiatal patkányok növekedését a külső hőmérsékletnek minden fokkal való emelése 5 százalékkal segíti elő. A korral is nő a hőtermelés. Az éhség azonban csökkenti a hőtermelést, e csökkenés a harmadik naptól kezdve észlelhető. Egy patkányt 385 órán át éheztetett előadó, a hőtermelés csökkenése azonban csak 72 óra után volt kimutatható. Az ember és a különböző kísérleti állatok hőtermelését a leadott hőmennyiség alapján Rubner német kutató mintegy ötven év előtt oly módon akarta együttesen kifejezni, hogy a kísérleteivel nyert hőtermelési adatokat egy négyzetméter testfelületre vonatkoztatta. Előadó és felesége (Cornelia G. Benedict) mérései során azonban kiderült, hogy a hőtermelés értékei nem vonhatók össze, mert például a kerdőzök azonos testfelületre számítva, jóval nagyobb hőtermelést (körülbelül 1600 hőegységet) mutatnak, mint a galambok, amelyeké csupán 700 hőegység.

A helyeg csak hőmentesítésre való, nem pedig a levél lezárására, ragassza tehát mindig a címoldal felső jobb sarkába.

TUNGSRAM

A TÖKÉLETES IZZÓLÁMPA

Örömlakások

a Gellértúrdó közelében, Vercelé-t ut 22 és Lágymányosi-utca 15. sz. alatti térszűkületben azonnali beköltözhetőséggel tégmodernebb utcai

lakások és üzemhelyiségek kaphatók.

2-szobás teljes komfortos lakás készpénz lefizetéssel P 4.200.-

3-szobás, hallos komfortos lakás készpénz lefizetéssel 4.350.-

4-szobás, hallos komfortos lakás készpénz lefizetéssel 10.150.-

Az összes lakásokban központi fűtés, állandó melegvíz, csempézett mellékhelyiségek. Bővebbet a helyszínen és Dömény és Ehrlich R.-T. V., Nádor-utca 12. Telefon: Automata 225 98, 256-48